

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU
BAŞKANI TEVFİK BİLGİN’İN
“TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ 10. OLAĞAN
GENEL KURULU’NDA YAPTIĞI KONUŞMA
(18 MAYIS 2011)

Konuşmama başlarken, Türkiye katılım bankaları birliğinin Olağan Genel Kurulunun Bankacılık Sektörümüze ve tüm ülkemize yararlı olmasını diliyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Değerli konuklar, malumlarınız olduğu üzere, bankacılık alanında küresel düzeyde iki ana akım dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, dünya finans sisteminde daha yaygın olan ve faize dayalı enstrümanlarla çalışan, literatürdeki tanımıyla “*geleneksel bankacılık*”, diğeri ise giderek büyüyen, faizsiz çalışma ilkelerine dayanan ve uluslararası literatürdeki tanımıyla “*İslami bankacılık*” tır.

Türkiye’de de katılım bankaları, pek çok modern bankacılık hizmetlerini sunmaya başlamış ve kısa bir geçmişe rağmen bugün bir çok alanda klasik bankalarla rekabet edebilir seviyeye ulaşmıştır.

Kurum olarak bankacılık ve finans sisteminde hem alternatiflerin artması hem de enstrüman çeşitliliğinin artması temel

amaçlarımızdandır. Dünyanın ölçeği yakalamış finans sistemleri bu hususlarda oldukça önemli mesafe kaydetmişler ve özellikle körfez bölgesinin fonlarına da talip olabilmışlerdir.

Türkiye’de katılım bankacılığı yaklaşık 30 yıllık bir deneyime ulaşmış bulunmaktadırlar. Bu deneyimin oluşmasında, şüphesiz yasa yapıcılarının ve denetim otoritelerinin çabaları kadar, faizsiz bankacılık modelini önemseyen, Türkiye ekonomisine hizmet etmek isteyen ve faizsiz bankacılık ürünlerini sunan değerli kuruluşların da katkısı bulunmaktadır.

Katılım bankacılığı faaliyetlerinin olduğu ülkelerde, sistemin kapsam ve büyüklüğü ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bazı ülkelerde finansal sistemin tamamı katılım bankacılığı ürünlerinden oluşmaktadır - İran, Sudan gibi, bazı ülkelerde ise karma bir yapı sözkonusudur. Diğer yandan, son yıllarda katılım bankacılığı ürünlerinin, İngiltere, ABD ve İsviçre gibi ülkelerde (ki minare görmeye tahammül edemeyen) de kullanıldığını görüyoruz. Dünya genelinde finans evi (finance house) ya da İslami bankacılık (Islamic banking) olarak adlandırılan faizsiz bankalar günümüzde önemli bir büyüme sürecine girmiştir.

Türkiye’de ilk defa 1983’de, mali sistemin dışında kalmış olan tasarrufları ekonomiye kazandırmak ve aynı nitelikteki yabancı fonları ülkemize çekmek amacıyla “Özel Finans Kurumlarının Kurulması

Hakkında Kararname” ile faizsiz finans müesseselerinin “Özel Finans Kurumu” (ÖFK) adı ile kurulmasına izin verilmiş, 1984 yılında alt düzenlemelerin tamamlanması ile ÖFK’ların faaliyete geçmeleri sağlanmıştır.

Ekonomiye başlangıçta altı oyuncu ile giren katılım bankaları, bir oyuncunun sistem dışında kalması sebebiyle uzun süre beş oyuncu ile faaliyet göstermişlerdir. 2006 yılında Anadolu Finans ve Family Finans kurumlarının “Türkiye Finans” adı altında birleşmeleri ile sayıları bugün dörde inmiştir.

ÖFK’lar, kararnameye tabi olarak faaliyet gösterdikleri yaklaşık 16 yıllık bir sürenin ardından 1999’da 4389 Sayılı Bankalar Yasası kapsamına alınarak daha sağlam bir hukuki zemine kavuşmuştur.

Daha sonra, 2001 yılında yaşanan kriz ÖFK’ları da etkilemiş, bir öfk’nın sistem dışına çıkması ve ÖFK’larda toplanan fonların güvence kapsamında olmayışı sebebiyle bu dönemde mevduat çekme talepleri had safhaya ulaşmış, 3-4 ayda sektörde toplanan fonun %50’sinin çekilmesine yol açmıştır.

Bu tecrübeler, bankalarda olduğu gibi ÖFK’larda toplanan fonlar için de bir güvence sistemine ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Bu çerçevede, Bankalar Kanununda değişiklik yapan 4672 sayılı Kanunla 2001 yılında Bankalar Birliğine benzer bir yapıda olan ve tüzel kişiliği

haiz Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKB) kurulmuş ve ÖFKB tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan Yönetmelik dâhilinde idare olunmak üzere “**Güvence Fonu**” oluşturulmuştur. ÖFKB sektörün toparlanmasında önemli bir görev üstlenmiş, Güvence Fonu mudilerin haklarını güvence altına alarak güven sıkıntısının aşılmasına ve sektörün istikrarlı bir şekilde büyümesine yardımcı olmuştur.

Değerli konuklar o günleri hep beraber yaşadık ve bahsettiğim mevzuat değişiklikleri yapıldı. O günlerde mutfakta olan sizlerin yaşadıkları sanırım çok daha farklı, acı ve hatırlanmak istenmeyecek günlerdir. Bugün dünyada % 50 fon çekilişine direnç gösterebilecek yapıları bulmak çok zordur. Bu dönem; müşterilerinizden bir bölümünün kurumlarınıza olan bağlılığını, sizlerin inandırıcılığınızı, bilançoların esnekliğini ve kurumların sermayedarlarının da desteğini göstermektedir. Mehmet Akif Ersoy’un İstiklal Marşı için söylediğine benzer şekilde Allah bize bir daha o günleri göstermesin.

Değerli konuklar, son olarak 1 Kasım 2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile ÖFK’lar ‘Katılım Bankası’ adını alarak Banka statüsü kazanmıştır. Kanun ile ÖFKB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği’ne dönüştürülmüş, Güvence Fonu ise TMSF kapsamına dâhil edilmiştir. ÖFK’ların Banka statüsüne geçmeleri ÖFK isminden kaynaklanan belirsizliği ortadan kaldırmış, finans sektöründe uygulama birliğini sağlamış ve daha eşit koşullarda bir rekabet ortamının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Aslında

yapılan büyük ölçüde isim değişikliğidir. Çünkü eski ismi ile ÖFK'lar kanunumuzun tüm denetim, regülasyon ve ceza maddelerine diğer bankalar gibi aynen tabii iken sadece Special Finance House ifadesinin çok da bir şey ifade etmemesi sebebiyle isim değişikliğine gidilmiştir.

Müsaadenizle şunu tekrar belirtmek isterim ki katılım bankaları hakkındaki düzenlemelerin uygulanması, cezalar ve BDDK'nın yaklaşımı bakımından hiçbir özel durumları yoktur (aynı likidite düzenlemesine, aynı SYR, aynı munzamgibi) ve aynı sertlik veya müsamaha bu kurumlar içinde geçerlidir. Sadece çalışma usul ve enstrümanları farklıdır. Başta cari hesaplar ve katılma hesapları olmak üzere, murabaha, müşareke, mudaraba, icare, karz-ı hasen gibi çeşitli ürünlerle müşterilerine hizmet eden katılım bankalarının özellikle son yıllarda faaliyet alanları genişlemiş ve sayıları artmıştır.

Dünyada şu an 300'den fazla faizsiz bankacılık hizmeti sunan finansal kuruluş faaliyet göstermekte ve bunların global faizsiz fon hacminin yaklaşık 700 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.

Ülke özelinde, ekonomimizin büyüme trendi içerisinde olduğu bir yılı geride bırakırken, birçok ülkenin krizin etkisinden kurtulamadığı da göz önünde bulundurulursa, hem katılım bankalarımızın hem de tüm bankacılık sektörünün 2010 yılı performansı oldukça memnuniyet vericidir. Avrupa ve ABD'de finans kuruluşları hala büyük sorunlarla

mücadele ederken, Türk bankacılık sektörü aktif ve öz-kaynak kârlılığı açısından iyi bir yıl yaşamıştır. 2010 yılında Merkez Bankasının gösterge faiz oranlarını düşürmesiyle birlikte bankaların kredi oranları son yılların en düşük seviyelerine inerken sektörün yüksek kredi verme iştahı ekonomik büyümeyi desteklemiştir. Aynı zamanda, uygulanan teşvik sistemi ve yürütülen destek programları da KOBİ'ler için kayda değer bir katkı sağlamıştır. Bu olumlu atmosfer içinde, siyasi istikrarla birlikte oluşan ekonomik istikrar neticesinde, uluslararası piyasalarda Türk bankaları geniş katımlı sendikasyon kredileri olarak Türk bankacılık sistemine duyulan güveni teyit etmişlerdir.

Değerli konuklar; Türk finans sektörü Türkiye'de ekonomik istikrarın omurgasıdır. Bunun teyidi de son büyük krizde finans sisteminin gösterdiği dirençtir. Önceki krizlerden farklı olarak son büyük krize bankacılık sistemi sağlam, hazır ve yığınaklı bir şekilde girdiği için Türkiye krizden hızlı çıkabilme yoluna girmiştir. Bazı eleştirdiğimiz uygulamalar (ki ücret, komisyon uygulamaları gibi) dışında Türk Bankacılığı şu ana kadar test edilmiş ve onaylanmıştır. Müsaade ederseniz ilgili Kurumun başkanı olarak duruşunuzdan ve kurallara uyma konusundaki hassasiyetinizden dolayı ve krizdeki başarınızdan dolayı kutlamak istiyorum. Değerli konuklar, aslında cari açığın güvencesi de bankalarımızdır. Bankalarımız şeffaflık, kayıtlı çalışma, denetim.... Alanlarında çok farklı konumda. Bankalarımız alınan tedbirlere reaksiyon vermekte ve verecekleri reaksiyonu da hesap

edebilmekteyiz. Bankaların sağlığı, aktif kalitesi ve seyyalियeti ekonomi için gerçek bir güvence.

Katılım bankalarının, Türk bankacılık piyasasında artan önemini ve güçlenen pozisyonlarını son yıllardaki gelişmelerden görmek mümkündür.

- Mart 2011 itibarıyla, katılım bankalarının toplam aktifleri 45, toplanan fonları 34 ve kullandırdıkları fonlar 33 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bir nceki yılın aynı dönemi ile kıyaslandığında, katılım bankalarının toplam aktiflerinin %22,4, toplanan fonların %26,2 ve kullandırılan kredilerin %36 büyüdüğü görülmektedir. Bu olumlu performans katılım bankalarının sektör genelindeki konumunu iyileştirmektedir. Nitekim 2005 sonunda katılım bankalarının bankacılık sektörünün toplam aktifler içindeki payı %2,4 iken söz konusu pay Mart 2011'de %4,3'e yükselmiştir. Aynı dönemde, kullandırılan fonların toplam krediler içindeki payı %4,1'den %5,8'e, toplanan fonların toplam mevduat içindeki payı %3,3'ten %5,4'e yükselmiştir. Türk bankacılık sisteminin olağanüstü hızlı büyüdüğü ve istikrarlı olduğu bir dönemde, katılım bankaları sektör ortalamasına göre daha fazla büyümüştür. Bu veriler ışığında katılım bankalarının orta vadede sektörde %10'luk bir paya erişeceklerini tahmin ediyoruz.

- Katılım bankalarının Mart 2011 itibariyle kredi müşteri sayısı 921 bin, kredi kartı müşteri sayısı 793 bin kişi, şube sayısı 633 ve personel sayısı 12.816'dır.
- Katılım bankaları kredilerinin TBS kredileri içindeki payı Mart 2011 itibariyle %5.8, kurumsal kredilerin payı %6.3, KOBİ kredilerinin payı %9.3 ve bireysel kredilerin payı ise %2.6'dır.
- Katılım bankaları 2011 yılının ilk üç ayında 169 Milyon TL kar elde etmişlerdir. 2010 yılının ilk üç ayında elde edilen 185 Milyon TL kar rakamına göre %8.6'lık bir gerileme söz konusudur. 2011 yılında sektör genelinde görülen getiri oranlarındaki azalma, kar marjlarının daralması ve zorunlu karşılık politikası bu değişimde etkin olmuştur.
- Sektörün Mart 2011 itibariyle ortalama SYR %14.6, mevduatın krediye dönüşüm oranı %101 ve kredilerin takibe dönüşüm oranı %3.2'dir.

Katılım bankacılığının, son finansal krizden de yüzünün akıyla çıkmasında finansal istikrar ortamı kadar uygulanan modelin de başarısı bulunmaktadır. Faizsiz bankacılığın ekonomideki döngüsel değişimlere karşı daha dayanıklı olduğu ve ekonominin daralma dönemlerinden daha az hasarlı çıktığı bilinmektedir. 2008-2010 yılları arasında katılım bankalarının "kredileri"nin ortalama yıllık %30 büyümesi bu savı desteklemektedir.

Öte yandan, katılım bankalarımızın sektördeki konumunu karşılaştırmalı değerlendirdiğimizde, büyüme eğilimine rağmen katılım bankaları ile geleneksel bankacılık yapan mevduat bankaları arasında ölçek açısından hâlen bir ayrışma görülmektedir. Sadece bir adet kuruluş orta ölçekli iken diğer üç kuruluşumuz küçük ölçekli banka konumundadır. Katılım bankacılığı ürünleri talep gördükçe uzun vadede büyük ölçekli finansal kuruluşların ortaya çıkacağı beklentisindeyim.

Katılım bankalarımızın küresel oyunculara göre konumu değerlendirildiğinde ise, Mart 2011 itibarıyla erişilen 29 milyar ABD doları tutarındaki aktif büyüklük dünya genelinde İslam bankacılığı uygulayan kuruluşların erişmiş olduğu tahmin edilen yaklaşık 1 trilyon dolarlık büyüklük¹ ile karşılaştırıldığında, ülkemizde faizsiz bankacılığın önemli bir büyüme potansiyeli taşıdığı ortaya çıkmaktadır. Bunun da ötesinde, dünya genelinde faizsiz katılım hesaplarına yönelen fonların 700-800 milyar dolar, faizsiz yatırım fonlarının bir kaç yüz milyar dolar ve yüzlerce milyar dolarlık körfez sermayesinin Avrupa finansal sistemine aktığı tahminleri yaygın olarak bulunmaktadır. Ayrıca, petrol fiyatlarının yükselmesiyle Orta Doğu Ülkelerinde likidite bolluğu yaşanmış ve bu fonlar küresel oyuncuların iştahını kabartmıştır. Bu tahminlerin en önemli kanıtı, aslında geleneksel bankacılık yapan küresel finans sistemi

¹ Kaynak: Al Maraj, Rasheed M. (2010). Regulatory perspectives – strengthening industry foundations to sustain growth in a challenging climate, 17th World Islamic Banking Conference, Manama, 23 November 2010.

oyuncularının bünyelerinde uygulamaya soktukları “*İslam Bankacılık Penceresi*”dir.

Bu oyuncular söz konusu pencereler aracılığıyla muazzam büyüklükte fonları bünyelerinde toplamaktadır. Dolayısıyla ülkemizde de söz konusu fonlardan daha fazla pay almanın mümkün olduğu ve bunun için harcanması gereken çabaların ivmelendirilmesi gerektiği kanaatindeyim.

Değerli konuklar bu noktada katılım bankalarımızın bazı güncel sorunlarını da kısaca aktarmak isterim,

- 1) Katılım Bankaları çalışma esasları nedeniyle elde topladıkları kaynakların % 95 ini reel sektöre kredi olarak aktarmaktadırlar. Dolayısıyla Merkez Bankasının munzam artışları, Katılım Bankaları ve müşterilerine diğer bankalara nazaran daraltıcı etkisi daha büyüktür . Merkez Bankasının , Katılım Bankaları'nın ellerindeki GES, altın, v.d. karşılığında kısa vadeli borçlanma imkanlarını geliştirmesi likidite anlamında sistemin geleceği açısından son derece önemlidir. Bu tür kısa vadeli borçlanma enstrümanları, Katılım Bankaları'nın kriz dönemlerinde de esnekliğini artıracığından sektörün gelişmesine ve bankacılık sistemimize duyulan güveni artıracaktır.
- 2) Katılım Bankalarımız ve Bankalar arasında kısa vadeli borçlanmaya imkan sağlayacak İnterbank benzeri bir piyasanın oluşturulması da önemli bir gündem maddesidir. Katılım Bankalarının bugün ulaştıkları 45 milyar TL lik büyüklük itibariyle bankacılık sistemimizle daha entegre çalışmaları, sistemdeki dolaşımın ve akışkanlığın hiçbir tıkanıklığa sebep vermeden sağlanması ve devamını teminen, Katılım Bankalarının İnterbank

piyahasına borç verme ve İnterbank piyasasından borç alma enstrümanı geliştirilmelidir.

- 3) Katılım Bankalarımızın yukarıda bahsettiğimiz enstrüman eksikliği sebebiyle Londra Metal Borsasında çok önemli likidite tutmaktadırlar. Esasında sadece Türkiye'den değil bütün dünyadaki faizsiz bankalar likit kaynaklarını Londra'da kısa vadeli metal alım – satımı yoluyla değerlendirmekte ve ihtiyaç duyduklarında bu likit kaynaklarına rücu etmektedirler. Vadeli işlemler borsamızın (VOB) daha aktif ve etkin kullanımını ve bu likiditeyi, hızlı, güvenilir ve Katılım Bankalarımızın prensiplerine uygun değerlendirecek ürünler geliştirmesi durumunda yalnızca ülkemizdeki değil, dünyada faaliyet gösteren faizsiz bankaların likit fonlarına alternatif bir liman oluşturabiliriz.
- 4) Katılım Bankalarımızın sınırlı kredi enstrümanları arasında yer alan finansal kiralama alacaklarının özellikle KDV düzenlemelerden sonra ciddi gerileme gösterdiği tarafımızca müşahade edilmektedir. Sadece bu alanda değil kurumumuza bağlı leasing şirketlerinde de önemli bir sorundur ve belki de Maliye bakanlığının ülkenin ihtiyacı olan alanlarda, istihdam artırıcı faaliyetlerde ve cari açığı azaltacak alanlarda leasing üzerindeki vergileri çeşitlendirmeleri ülkeye katkı sağlayacaktır.

Değerli konuklar,

Geçtiğimiz dönemlerde olduğu gibi 2011 yılı yine iş süreçlerinin iyileştirilmesi, maliyetlerin gözden geçirilmesi ve insan kaynaklarının geliştirilmesi bakımından takip edilmesi gereken bir yıl olacaktır. Zira, karşılıklar konusunda alınan kararlar neticesinde yapılan son mevzuat değişiklikleri bankaların fon maliyetlerini artırıcı bir etki yaratırken düşen gösterge faiz ile birlikte kârları da azaltıcı niteliktedir.

Yine bu yıl içerisinde alacaklar ve krediler daha yakından takip edilirken kanuni takibe dönüşen alacakların tahsilatı konularında çözüm arayışı içerisinde olunacaktır. Maliyetlerin ve takibe dönüşüm oranlarının düşürülmesi, bu dönemde azalan kârları telafi için kullanılacak araçlardır.

Son olarak, Ülkemizde katılım bankacılığının küresel konumunu güçlendirmenin ön koşulu yeni finansal ürünlerin hayata geçirilmesidir. Faizsiz bankacılık ürünleri kamunun, özel şirketlerin, uluslararası kuruluşların, proje finansmanı ve tüketicilerin taleplerini karşılayacak çeşitlik ve derinlikte olması büyüme potansiyelinin harekete geçmesi için önkoşuldur. Küresel düzeyde sunulan faizsiz finansal araçları ülkemizde de sunmak durumundayız. Buna ilaveten hedefimizi daha iddialı konuma taşımak için İstanbul Finans Merkezi (IFM) Projesini tarihi bir fırsat olarak değerlendirmeliyiz. Bunun için gerekli yasal düzenlemelere Kurum olarak katkı yapmaya her zaman hazırız.

Değerli konuklar,

Netice itibarıyla ülkemizde katılım bankacılığının bugünü dünden daha iyi konumdadır. Sektörün yarınlarının günümüzden de daha başarılı olacağı inancıyla, konuşmamı sonlandırarak genel kurulun hayırlı olmasını diliyor ve sabrınız için teşekkürlerimi sunuyorum.